

گفتگو با

دکتر قاسم بولو

نظام راهبری بنگاه؛ سازوکار نظارتی و پاسخگویی

آقای دکتر قاسم بولو محقق و پژوهشگر حسابداری و عضو هیئت علمی گروه حسابداری دانشگاه علامه طباطبایی هستند. از ایشان مقاله‌ها و تألیفات متعددی در نشریه‌های حرفه‌ای و دانشگاهی به چاپ رسیده است. آقای دکتر بولو همچنین عضو هیئت داوری بازار اوراق بهادار و عضو کمیته حسابرسی بانک اقتصاد نوین و شرکت ارتباطات سیار می‌باشند.

دولتی نیز دارای اهمیت است. برخی از انواع تئوری‌هایی که ممکن است مبنای شکل‌گیری نظام راهبری بنگاه باشد عبارتند از: تئوری ذینفعان، تئوری نمایندگی، تئوری هزینه معاملات، تئوری حمایت از منافع سهامداران خرد. حال با این مقدمه برخی از تعریف‌های ارائه‌شده درباره نظام راهبری بنگاه به این شرح خواهد بود:

۱- نظامی که به وسیله آن شرکتها هدایت و کنترل می‌شوند (The Committee of Financial Aspects of Corporate Governance).

۲- راهبری شرکتی با حفظ توازن میان هدفهای اجتماعی و اقتصادی و هدفهای فردی و جمعی سروکار دارد. چارچوب راهبری شرکتی برای ترغیب استفاده کارآمد از منابع و همچنین الزام به پاسخگویی برای مباشرت نسبت به آن منابع ایجاد شده و هدف آن ایجاد پیوند و همراستایی میان منافع افراد، شرکتها و جامعه است (Sir Adrian Cadbury, 2000).

۳- راهبری شرکتی فرایندی است که از طریق آن شرکتها نسبت به حقوق و مطالبات/خواسته‌های ذینفعان پاسخگو

سازوکار

از شما سپاسگزاریم که همیشه با علاقه دعوت ما را می‌پذیرید. گفتگو را با بحث کوتاهی پیرامون مفهوم نظام راهبری بنگاه و اهمیت آن شروع کنیم.

دکتر بولو

تعریف جامع و واحدی درباره نظام راهبری بنگاه که مورد اجماع باشد، وجود ندارد. بنابراین، با مراجعه به منابع و متون معتبر می‌توان به تعریف‌های مختلفی درباره واژه «نظام راهبری بنگاه» دست یافت. هر کدام از این تعریفها ممکن است براساس تئوری‌های متفاوت یا با تأکید بر شرایط، محیطها یا سازمانهای مختلف ارائه شده باشند. برخی از تعریفها بسیار ساده و کلی است، در حالی که برخی دیگر به صورت تفصیلی و دربرگیرنده ابعاد و زوایای مختلف هستند.

نظام راهبری اگرچه در شرکت‌های سهامی عام پذیرفته شده در بورسهای اوراق بهادار به لحاظ موقعیت این شرکتها از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و در آنها بیشتر نضج و نمو یافته، اما در دیگر شرکتها و سازمانها از جمله سازمانهای

داشته باشند و به ارزشهای اخلاقی پایبند باشند.

سازمان

نظام راهبری بنگاه و اصول آن چه هدفی را دنبال می‌کند؟ به‌کارگیری اصول آن چه منافعی دارد؟

دکتر بولو

نظام راهبری بنگاه و اصول آن که به‌طور عمده شامل رهنمودهایی در ارتباط با نقش، خصوصیات و ترکیب و نحوه انتخاب اعضای هیئت‌مدیره، کمیته‌های هیئت‌مدیره، وظایف و عملکرد هیئت‌مدیره، جبران خدمات هیئت‌مدیره و مدیریت اجرایی شرکت و مسائل سهامداری می‌باشد، در پی آن است تا زمینه‌ای فراهم کند که مدیران مستقل در ترکیب هیئت‌مدیره شرکت حضور داشته و اکثریت هیئت‌مدیره را تشکیل دهند، بلکه از این طریق بتوان اطمینان حاصل کرد که حقوق ذینفعان متعدد به‌صورت منصفانه رعایت می‌شود؛ کمیته‌های تخصصی هیئت‌مدیره مانند کمیته‌های حسابرسی، ریسک، انتصابات و جبران خدمات و دیگر کمیته‌های تخصصی با عضویت اکثر مدیران مستقل ایجاد شوند تا با بررسی‌های تخصصی و کارشناسانه امور ارجاع شده و ارائه پیشنهادهای مشورتی سازنده از جانب این کمیته‌ها به هیئت‌مدیره، تصمیم‌های هیئت‌مدیره به‌صورت دقیق‌تر اتخاذ شود و هم هیئت‌مدیره وقت و فرصت کافی برای پرداختن به دیگر مسائل را داشته باشد؛ سازوکارهای لازم برای ایفای مسئولیت پاسخگویی مدیران اجرایی در مقابل هیئت‌مدیره و هیئت‌مدیره در مقابل سهامداران و دیگر ذینفعان طراحی و اجرا شود تا همگان از جریان صحیح و شفاف اطلاعات مرتبط با بنگاه و مدیریت مناسب شرکت و رعایت حقوق و منافع ذینفعان اطمینان حاصل کنند؛ مکانیزم‌های لازم برای برگزاری مناسب مجامع عمومی صاحبان سهام، حضور سهامداران و اعمال حق رأی به‌وسیله آنها بدون هیچ‌گونه محدودیت و بهره‌مندی از سایر حقوق خود؛ برگزاری منظم جلسه‌های هیئت‌مدیره و کارایی و اثربخشی این جلسه‌ها؛ ارزیابی عملکرد و جبران خدمات مدیریت و کارکنان وضع شود و استقرار یابد.

هدف از استقرار نظام راهبری بنگاه و اصول آن حصول اطمینان از حفاظت داراییها، منابع شرکت در برابر اتلاف، تقلب، سوءاستفاده، تحقق کارایی و اثربخشی عملیات، ارتقای کیفیت گزارشگری مالی و رعایت قوانین و مقررات سازمان است.

می‌شوند (Demb and Neubauer).

۴- نظام راهبری شرکتی بیشتر اوقات به‌عنوان ساختار و روابطی در نظر گرفته می‌شود که مسیر و عملکرد شرکت را تعیین می‌کند. به‌طور معمول هیئت‌مدیره در مرکز ثقل نظام راهبری شرکتی قرار دارد. اگرچه روابط هیئت‌مدیره با بازیگران اصلی عرصه شرکت، شامل سهامداران و مدیران اجرایی، از مسائل کلیدی و بسیار مهم در نظام راهبری بنگاه است اما روابط با دیگر بازیگران مانند کارکنان، مشتریان، عرضه‌کنندگان و اعتباردهندگان نیز دارای اهمیت می‌باشد. همچنین چارچوب نظام راهبری بنگاه تحت تأثیر محیط اخلاقی، حقوقی و نهادی^۱ است. اگرچه قرن بیستم به‌عنوان عصر مدیریت قلمداد شده اما انتظار بر این است که در قرن بیست‌ویکم تمرکز بیشتر بر راهبری باشد. هرچند هم مدیریت و هم راهبری بر اداره و کنترل شرکت تأکید دارد، اما راهبری همواره نیازمند کسب مشروعیت است (James McRitchie, 1999).

۵- نظام راهبری شرکتی عبارتست از پاسخگو بودن در مقابل تأمین‌کنندگان سرمایه (Bruce Weber).

همانطور که از تعریف‌های ارائه‌شده آشکار است نظام راهبری بنگاه، سازوکار نظارتی و پاسخگویی است که اساس آن تنظیم روابط شرکت و هیئت‌مدیره آن با ذینفعان متعدد شرکت، حصول اطمینان از حفظ و حمایت از منافع ذینفعان و رفع تعارض میان منافع گروه‌های مختلف، پاسخگو ساختن هیئت‌مدیره در قبال ذینفعان، ایجاد توازن قوا در میان ارکان بنگاه و حصول اطمینان از کارایی و اثربخشی مدیریت است.

در ارتباط با اهمیت نظام راهبری شرکتی نیز باید گفت که شرکتها تحت تأثیر شرایط و عوامل مختلف مانند پذیرش در بورس اوراق بهادار، تأمین سرمایه از طریق انتشار اوراق بهادار و عرضه آن به عموم، استفاده از منابع عمومی و افزایش شفافیت اطلاعاتی و ایفای مسئولیت‌های اجتماعی و عواملی مانند آنها به‌طور اجباری (برحسب الزامات نهادهای نظارتی) یا اختیاری و داوطلبانه به دنبال استقرار نظام راهبری مناسب هستند تا به ذینفعان متعدد حتی رقبا اطمینان دهند که در فعالیتهای خود تنها به منافع گروه خاص توجه ندارند، بلکه به ارزشهای اخلاقی نیز احترام گذاشته، سعی می‌کنند در کسب‌وکار خود رفتار منصفانه‌ای در قبال ذینفعان مختلف

موضوعهای قابل طرح در هر جلسه برای اعضای کمیته در زمان مناسب قبل از برگزاری جلسه به نحوی که اعضا فرصت کافی برای بررسی و مطالعه آنها داشته باشند و مواردی از این قبیل که به سازمان کمیته مربوط است، در موفقیت کمیته مؤثر می باشد.

همچنین هر یک از اعضا نیز باید از ویژگیها و خصوصیات لازم برای عضویت در کمیته برخوردار باشد، که از آن جمله می توان به برخورداری از دانش و تخصص و تجربه مناسب در زمینه حسابرسی و درک صورتهای مالی، آشنایی کافی با صنعتی که شرکت در آن فعالیت می کند، صرف وقت کافی برای امور کمیته شامل مطالعه مدارک و مستندات مربوط به جلسه ها و شرکت در جلسه های کمیته، اختصاص زمان کافی برای پیگیری و روزآمد شدن ارتباط با تغییرات استانداردهای حسابداری و دیگر اصول و ضوابط حرفه ای و تغییر و تحولات صنعت و محیط های پیرامونی شرکت اشاره کرد.

سپار

مسئولیتها و وظایف اصلی کمیته کدام است؟

دکتر بولو

کمیته حسابرسی مسئولیت و وظیفه های مختلفی را بر عهده دارد. مسئولیت اصلی آن نظارت بر سلامت رویه ها و کنترل های حاکم بر گزارشگری مالی است که توسط مدیریت در راستای حمایت از حقوق سهامداران و سایر ذینفعان وضع شده است. علاوه بر نظارت بر گزارشگری مالی شرکتها، کمیته حسابرسی در زمینه حسابرسی مستقل، حسابرسی داخلی و کنترل های داخلی نیز نظارت دارد.

سپار

وجود کمیته حسابرسی چه تأثیری در وضعیت و موقعیت

حسابرس مستقل دارد؟

دکتر بولو

کمیته حسابرسی در ارتباط با حسابرسان مستقل مسئولیت های متعددی را عهده دار است. از جمله این مسئولیتها می توان به بررسی صلاحیتها، عملکرد و حق الزحمه حسابرسان مستقل و ارائه توصیه به هیئت مدیره یا مجمع در خصوص انتخاب حسابرس مستقل، ارزیابی استقلال حسابرسان مستقل، بررسی طرح پیشنهادی حسابرسی و دامنه رسیدگی حسابرسان مستقل و ملاحظه یافته های حاصل از حسابرسی

سپار

نقش کمیته حسابرسی در نظام راهبری بنگاه چیست

و برای آنکه بتواند نقش واقعی خود را انجام دهد چه خصوصیات باید داشته باشد؟

دکتر بولو

کمیته حسابرسی به عنوان یکی از کمیته های تخصصی هیئت مدیره از ارکان اصلی نظام راهبری بنگاه است که ارتقای کیفیت و سلامت گزارشگری مالی به عنوان مهمترین رسالت و مأموریت آن محسوب می شود. برای آنکه کمیته از کارایی و اثربخشی لازم برخوردار باشد باید هم کلیت کمیته (سازمان کمیته) و هم هر یک از اعضای آن از ویژگیها و خصوصیات مناسب برخوردار باشند.

تدوین منشوری جامع و مناسب که به عنوان اساسنامه کمیته محسوب می شود، جابگانه مناسب سازمانی، مستقل بودن اکثریت اعضای کمیته، ایجاد و استقرار واحد حسابرسی داخلی کارآمد و اثربخش به عنوان بازوی اجرایی کمیته، مدیر حسابرسی داخلی باصلاحیت و توانمند به عنوان دبیر کمیته، اختصاص منابع و امکانات کافی از طرف شرکت برای پیشبرد برنامه های کمیته، وجود کانال ارتباطی باز و بدون محدودیت برای برقراری ارتباط اعضای کمیته با هیئت مدیره و مدیران اجرایی شرکت، تدوین برنامه زمانبندی شده مناسب برای برگزاری جلسه های کمیته در ابتدای هر سال، ارسال دستور جلسه ها به همراه مدارک و مستندات لازم در خصوص

کمیته حسابرسی

در ارتباط با

حسابرسان مستقل

مسئولیت های متعددی را

عهده دار است

محسوب می‌شود. بی‌شک بدون وجود واحد حسابرسی داخلی کارآمد و اثربخش کمیته حسابرسی نمی‌تواند برنامه‌های خود را پیش ببرد. زیرا اعضای کمیته حسابرسی در شرکت حضور مستمر ندارند و حضور آنها در شرکت فقط به حضور در جلسه‌ها خلاصه می‌شود، در حالی که واحد حسابرسی داخلی با حضور مستمر خود در شرکت می‌تواند امور محوله از سوی کمیته حسابرسی را از طریق برگزاری جلسه‌ها با مسئولان قسمتهای مختلف پیگیری و اجرا کند. افزون بر این، سازمان بورس و اوراق بهادار نیز به‌عنوان مقام ناظر باید عملکرد این کمیته‌ها را رصد کند و در صورت لزوم اقدامات اصلاحی را انجام دهد و با برگزاری دوره‌های آموزشی و تهیه منابع کمکی، به ارتقای دانش کمیته‌های حسابرسی کمک کند.

سپاس

آیا پژوهش یا گزارشی به کمک بورس از وضعیت کنونی کمیته‌های حسابرسی در ایران و چالش‌های آن منتشر شده است؟ یافته‌های آن چیست؟

دکتر بولو

با توجه به اینکه کمیته حسابرسی بیشتر شرکتها در یکی دو سال اخیر تشکیل شده است، تا آنجا که اطلاع دارم هنوز چنین پژوهشی به کمک بورس صورت نگرفته است. اما همانطور که در پاسخ به سؤال قبل هم اشاره کردم ارزیابی عملکرد کمیته‌های حسابرسی و انجام پژوهش در این باره می‌تواند به کسب شناخت بهتر از وضعیت کمیته‌های حسابرسی و موانع و مشکلات پیش روی آنها کمک کند تا در نتیجه کسب چنین شناختی، بتوان راهکارهایی را برای رفع موانع و مشکلات پیش روی کمیته‌های حسابرسی و تقویت کارایی و اثربخشی آنها فراهم کرد.

سپاس

از حضور شما در این گفتگو تشکر می‌کنیم و در انتظار دیدار بعدی شما هستیم.

پانویس:

1- Institutional

صورت‌های مالی و حصول اطمینان از پاسخگویی مدیران به یافته‌های مذکور اشاره کرد.

کمیته حسابرسی باید در زمانهای مناسب در طی سال با حساب‌رسان مستقل بحث و مذاکراتی را انجام دهد. به‌طور معمول کمیته حسابرسی به‌منظور انجام هماهنگی‌های لازم در ارتباط با انجام حسابرسی مستقل و مسائل مرتبط با آن، دست‌کم سه یا چهار بار در طول سال جلسه‌هایی را با حساب‌رسان مستقل برگزار می‌کند. برگزاری جلسه‌های مشترک کمیته حسابرسی با حساب‌رسان مستقل باعث می‌شود تا حساب‌رسان مستقل در یک محیط حرفه‌ای با ادبیات مشترک و استقلال کامل بتوانند دغدغه‌ها و محدودیت‌هایی را که در حین کار با آنها مواجه شده‌اند، به کمیته حسابرسی منتقل کنند و مسائل مورد اختلاف خود با مدیریت در ارتباط با مسائل گزارشگری مالی و سایر مسائل مرتبط با حسابرسی مستقل را با کمیته حسابرسی در میان بگذارند.

تشکیل کمیته حسابرسی در شرکتهای بورسی ایران تا چه اندازه موفق بوده و چگونه می‌توان به موفقیت آن کمک کرد؟

سپاس

با توجه به اطلاعات ارائه‌شده در مرکز اطلاع‌رسانی کدال (مرکز اطلاع‌رسانی سازمان بورس و اوراق بهادار در خصوص ناشران) بیشتر شرکتهای پذیرفته‌شده در بورس و فرابورس اقدام به تشکیل کمیته حسابرسی کرده‌اند. اما اینکه عملکرد این کمیته‌ها تا چه اندازه موفقیت‌آمیز بوده، نیاز به یک کار پژوهشی و بررسی میدانی دارد. به هر حال اقدامات مناسبی در خصوص ترویج نظام راهبری شرکتی به‌ویژه در زمینه کمیته‌های حسابرسی در چند سال اخیر توسط سازمان بورس و اوراق بهادار صورت گرفته است، اما هنوز تا رسیدن به وضعیت مطلوب فاصله زیادی وجود دارد.

اگرچه تشکیل کمیته حسابرسی به‌عنوان یکی از ارکان نظام راهبری بنگاه امری ضروری است، اما برای اینکه این کمیته‌ها عملکرد موفقیت‌آمیزی داشته باشند ضروری‌تر از آن وجود یک واحد حسابرسی داخلی کارآمد و اثربخش در کنار کمیته حسابرسی در هر شرکت است که به‌عنوان بازوی اجرایی آن